

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 18 oktober 2022

Mål nr

Ö 7254-21

PARTER

Klagande

Justitiekanslern
Box 2308
103 17 Stockholm

Motpart

MP

SAKEN

Ersättning till offentlig försvarare

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges beslut 2021-10-28 i mål Ö 2943-21

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen ändrar hovrättens beslut och bestämmer att MP ska få ersättning av allmänna medel med 207 041 kr. Av beloppet avser 133 594 kr arbete, 27 731 kr tidsspillan, 4 308 kr utlägg och 41 408 kr mervärdesskatt.

Dok.Id 241810

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax -	08:00–12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15–16:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstodomstolen.se	

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Justitiekanslern har yrkat att Högsta domstolen ska sätta ned MPs ersättning för tidsspillan och utlägg till ett belopp som motsvarar vad en lokal försvarare med verksamhet tio mil från Göteborg skulle ha tillerkänts.

MP har motsatt sig ändring av hovrättens beslut.

SKÄL

Vad målet gäller

1. Målet gäller den närmare tillämpningen av den schablon för tidsspillan och utlägg som Högsta domstolen har slagit fast i ”Resan till Örebro” NJA 2012 s. 914 vid bestämmande av ersättning till distansförsvarare.

Bakgrund

2. I ett mål om försök till mord vid Göteborgs tingsrätt förordnades advokaten MP som offentlig försvarare för en av fem tilltalade. MP har sin verksamhet i Stockholm. Han begärde inget förhandsbesked i fråga om merkostnader för tidsspillan och utlägg som uppstått på grund av att han hade sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen.

3. I tingsrätten begärde MP ersättning för arbete med 133 594 kr, tidsspillan med 51 221 kr avseende drygt 39 timmar och utlägg med 10 389 kr. Spilltiden avsåg framför allt fem resor Stockholm – Göteborg tur och retur om vardera sju timmar avseende bl.a. besök på häktet och deltagande i huvudförhandling under två dagar med en mellanliggande dag. Han begärde också ersättning för bl.a. resor i samband med digital inställelse till häktningsförhandling och besök hos den misstänkte på häktet i Sollentuna. Utläggen i samband med dessa inställelser avsåg taxi- och tågresor samt tre hotellövernattningar i Göteborg. MP ansåg att han hade rätt till en ersättning för tidsspillan och utlägg som svarade mot vad en lokalt verksam försvarare

samlat skulle kunnat få och framhöll att hans yrkande var lägre. Tingsrätten tillerkände MP begärd ersättning.

4. Hovrätten har avslagit Justitiekanslerns överklagande av beslutet om ersättning för tidsspillan och utlägg. Enligt hovrätten har MP inte rätt till ersättning för merkostnader på grund av att han har sin verksamhet långt från Göteborg. Hovrätten har dock ansett att MP enligt schablon skulle ha haft rätt till ett högre belopp än vad hans faktiska kostnader motsvarar. Det har enligt hovrätten därmed inte uppkommit några merkostnader på grund av avståndet.

Ersättning till distansförvarare

Ersättning enligt en schablon

5. Enligt huvudregeln i 21 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken har en offentlig försvarare rätt till skäligen ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Ett undantag från denna huvudregel finns i paragrafens fjärde stycke. Enligt den bestämmelsens första mening får ersättning till en offentlig försvarare som har sin verksamhet långt ifrån den ort där domstolen är belägen endast om det finns särskilda skäl avse de merkostnader för tidsspillan och utlägg som har uppkommit på grund av avståndet. På begäran ska förhandsbesked lämnas i frågan om sådana merkostnader omfattas av rätten till ersättning.

6. När lagtexten talar om ”merkostnad” för distansförvararen ska kostnaden ses i relation till vad en lokalt verksam försvarare skulle vara berättigad till. Ersättning till distansförvararen ska då bedömas schabloniserat. Enligt den schablon som är tillämplig vid tingsrätt har distansförvararen rätt till ersättning för faktisk tidsspillan och faktiska utlägg upp till ett belopp motsvarande vad en försvarare med verksamhet tio mil – eller i glesbygd 20 mil – från domstolen skulle ha tillerkänts (se ”Resan till Örebro” p. 10 och ”Resan till Sundsvall” Högsta domstolens beslut den 3 juni 2022 i mål Ö 2543-21 p. 7).

7. Om den ersättning för tidsspillan och utlägg som en distansförsvareare begär understiger vad som följer av schablonen ska ersättningen inte anses som en merkostnad på grund av avståndet.

Ersättning för merkostnad vid särskilda skäl

8. Det är alltså först om den begärda ersättningen är högre än schablonen som det blir aktuellt att pröva om det finns särskilda skäl att låta merkostnader omfattas av rätten till ersättning (jfr ”Resan till Sundsvall” p. 8).

9. Av förarbetena framgår att ”särskilda skäl” tar sikte på situationer där avståndet visserligen föranleder tidsspillan och utlägg i större omfattning men där omständigheterna i övrigt medför att kostnaderna för försvaret inte blir avsevärt högre än för en försvarare på närmare håll. Som exempel anges när det på orten inte finns någon med särskilda kunskaper på området eller när försvararen redan är väl insatt i målet. Därutöver finns ett visst utrymme för domstolen att ta hänsyn också till andra omständigheter som har tillräcklig tyngd i det enskilda fallet. (Jfr ”Resan till Sundsvall” p. 5.)

Närmare om schablonens tillämpning

10. Den schablon för ersättning som Högsta domstolen har utvecklat i ”Resan till Örebro” ger distansförsvarearen rätt till ersättning för tidsspillan och utlägg med som mest det belopp som en försvarare med verksamhet 10 mil eller, i mindre tätbebyggda områden, 20 mil från domstolsorten skulle ha tillerkänts.

11. Det ska göras en jämförelse mellan, å ena sidan, distansförsvarearens faktiska tidsspillan och utlägg för de arbetsuppgifter som uppdraget har krävt och, å andra sidan, vad en lokal försvarare skulle ha rätt till vid utförande av dessa arbetsuppgifter. En distansförsvareares ersättning kan därmed inte bli högre än vad som följer av faktiskt vidtagna arbetsuppgifter. Jämförelsen ska avse tidsspillan och utlägg för varje arbetsuppgift som distansförsvarearen har

utfört, exempelvis besök i häktet eller deltagande i en förhandling; det är inte fråga om att göra en samlad jämförelse för uppdraget sett som en helhet.

12. Om distansförsvaren medverkar i en förhandling som pågår i flera dagar, ska den yrkade ersättningen för faktisk tidsspilla respektive faktiska utlägg jämföras med den ersättning för tidsspilla respektive utlägg som en lokalt verksam försvarare skulle ha varit berättigad till för dagliga bilresor tur och retur till domstolsorten. Detta kan, exempelvis om distansförsvaren bor över natt på domstolsorten, medföra att tidsspilla för en lokal försvarare, beräknad enligt schablonen, överstiger distansförsvarens faktiska tidsspilla för att medverka i förhandlingen. I en sådan situation har distansförsvaren rätt endast till ersättning för den faktiska tidsspilla. På motsvarande sätt har en distansförvarare rätt till ersättning bara för faktiska utlägg som han eller hon har haft för en resa tur och retur samt hotellkostnad, om utläggerna understiger den rätt till ersättning för utlägg avseende dagliga bilresor tur och retur till domstolen som en lokal försvarare skulle ha haft.

Bedömningen i detta fall

13. MP har begärt ersättning för tidsspilla och utlägg i samband med fem resor Stockholm–Göteborg, tur och retur. För varje inställelse skulle en försvarare med verksamhet tio mil från tingsrätten ha tillerkänts ersättning för tre timmars tidsspilla och utlägg motsvarande 20 mil.

14. En av resorna, med anslutande tidsspilla för promenad, företogs emellertid med anledning av tingsrättens huvudförhandling. Huvudförhandlingen pågick under två dagar och MP närvarade på plats under båda dagarna. För den arbetsuppgiften skulle en försvarare med verksamhet tio mil från tingsrätten ha tillerkänts ersättning för sex timmars tidsspilla och utlägg motsvarande 40 mil.

15. Det belopp som skulle ha tillerkänts en lokalt verksam försvarare enligt schablonen understiger vad MP har begärt för tidsspillan respektive utlägg för resa och hotell.

16. För övriga arbetsuppgifter som MP utfört för fullgörande av uppdraget har tidsspillan (sammanlagt 3 timmar och 15 minuter) och utlägg (648 kr) inte varit högre än vad en försvarare med verksamhet tio mil från tingsrätten skulle ha tillerkänts.

17. Det anförda innebär att MP med tillämpning av schablonen har rätt till ersättning för tidsspillan med 27 731 kr och för utlägg med 4 308 kr. Den av MP begärda ersättningen överstiger därmed en ersättning enligt schablonen och utgör i överskjutande del en merkostnad. Högsta domstolen gör ingen annan bedömning än hovrätten, att det inte föreligger sådana särskilda skäl som medför att MP ska tillerkännas ersättning för nämnda merkostnad.

18. MPs ersättning för tidsspillan och utlägg ska bestämmas med beaktande av det anförda och hovrättens beslut ska således ändras.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer, Johnny Herre, Svante O. Johansson (referent), Dag Mattsson och Jonas Malmberg. Föredragande har varit justitiesekreteraren Johan Gredenius.